

LähiTapiola Keski-Suomi
Keskinäinen
Vakuutusyhtiö

Vuosikertomus 2017

LÄHITAPIOLA

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS

LähiTapiola Keski-Suomi Keskinäinen Vakuutusyhtiö (LähiTapiola Keski-Suomi) kuuluu LähiTapiola-ryhmään, jonka johtavana yrityksenä toimii LähiTapiola Keskinäinen Vakuutusyhtiö (LähiTapiola Vahinkoyhtiö, y-tunnus 0211034-2). LähiTapiola Vahinkoyhtiön hallituksen toimintakertomus ja tilinpäätös on julkaistu LähiTapiolan verkkosivuilla www.lahitapiola.fi.

LähiTapiola Keski-Suomi 2017

Elämänturvastrategiamme mukaisesti tavoitteenamme on tuottaa asiakkaillemme kokonaisvaltaista ja ennakoivaa palvelua terveyden, turvallisuuden ja talouden alueilla. Vahvistimme asemaamme erityisesti terveys- ja hyvinvointipalveluissa, jotka ovat yksi asiakkaidemme elämän-turvan peruspilareista.

Terveys

- LähiTapiola ja Mehiläinen solmivat strategisen kumppanuuden, jonka tavoitteena on sujuvampi palvelu yhteisille asiakkaille ja uusien innovatiivisten vakuutus- ja terveyspalveluiden kehittäminen.
- LähiTapiola Keski-Suomi lähti mukaan pilotti-hankkeeseen, jossa 16 000 henkilöasiakkaalle lähetettiin sähköpostitse viesti Terve-vakuutuksesta.

Turvallisuus

- Laskimme koti- ja liikennevakuutusten hintoja asiakkaidemme eduksi.
- Järjestimme ympäri Keski-Suomen Turvallisuuspäivät, joissa tarkastimme yhteistyössä kumppanimme kanssa asiakkaidemme sammuttimia.

Talous

- Alueyhtiöömme rekrytoitiin kaksi säästö- ja sijoitus-osaaajaa sekä perustettiin DigiCenter.

- Jyväskylän Seppälässä avattu Kauppakeskus Seppä vauhditti aktivisuuden ja myynnin suhteen samassa market-kompleksissa olevaa Prismän toimistoamme.

Asiakaskokemuksen ja alueellisen kilpailukyvyyn vahvistamiseksi alueyhtiöiden asiakkaiden liikennevakuutukset siirrettiin 30.6.2017 LähiTapiola Vahinkoyhtiöstä alueyhtiöihin.

Tulostiivistelmä	2017 *	2016
Liiketulos, milj. eur.	7,7	4,6
Kokonaistulos, milj. eur.	10,7	7,0
Tilikauden tulos, milj. eur.	6,7	4,2
Vakuutustekninen kate ennen tasoitusmäärän muutosta, milj. eur.	4,7	3,0
Kokonaispääoman tuotto, %	8,9	8,9
Vakavaraisuussuhde, % **	229	319

Tunnuslukujen laskentakaavat on kuvattu tilinpäätöksen liitetiedoissa.

* Vertailukauden luvut eivät ole liiketoimintasiirrosta johtuen vertailukelpoisia raportointikauden lukuihin.

** Vakavaraisuussuhde = hyväksyttävän oman varallisuuden määrä suhteessa vakavaraisuuspääomavaatimukseen (Solvenssi II).

Liiketoiminta-alueet

Asiakkaiden liikennevakuutukset suurasiakkaita lukuun ot-

Avainluvut	2017	2016
Riskisuhde ilman perustekorkokulua, %	49,4	54,3
Toimintakulusuhde, %	36,0	35,8
Yhdistetty kulusuhde ilman perustekorkokulua, %	85,4	90,0
Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoin, %	5,2	5,3
Vakuutustekninen vastuuvetä, milj. eur.	113,5	51,9
Oma pääoma, milj. eur.	32,9	18,5
Taseen loppusumma, milj. eur.	150,4	72,8

tamatta siirrettiin 30.6.2017 LähiTapiola Vahinkoyhtiön kannasta alueyhtiöihin. Vakuutuskannan luovutuksessa ja liiketoimintasiirrossa LähiTapiola Vahinkoyhtiö luovutti liikennevakuutuksen vakuutuskantaan liittyvät vakuutus sopimukset, vastuuvetä mukaan lukien tasotusmäärän ja sen katteena olevat varat sekä muut liikennevakuutuksen vakuutustoimintaan kuuluvat varat, velat ja varaukset alueyhtiöille. LähiTapiola Vahinkoyhtiö merkitsi siirtoon liittyen alueyhtiöiden takuuosuuksia. Vertailukauden luvut eivät ole liiketoimintasiirrosta johtuen vertailukelpoisia raportointikauden lukuihin.

Ensivakuutuksen vakuutusmaksutulo oli 35,4 miljoonaa euroa, vapaaehtoisten lajien kasvu/kehitys oli 0,3 %.

Liiketulot ja **kokonaistulos** olivat voitollisia. **Yhdistetty kulusuhde ilman perustekorkokulua** oli 85,4 prosenttia. Yhtiö maksoi asiakkailleen 19,3 miljoonaa euroa korvauksia. Tilinpäätöstä rasitti 10 kappaletta omaisuuden ja toiminnan suurvahinkoa, bruttokorvausmeno näistä vahingoista oli 2,4 miljoonaa euroa. Vakuutusliikkeen hyvän kannattavuuden taustalla näkyy suotuisa vahinkokehitys ja vahinkoja ennaltaehkäisevä riskienhallintatyö. Henkilövaikuttamisessa hoitoketjuja on nopeutettu ja aktiivinen yhteistyö hoitolaitoskumppaneiden kanssa on jatkunut tiiviinä.

Sijoitustoiminnan tarkoitus on tuottaa arvoa omistaja-asiakkaillemme. Sijoitustoiminnan tuotoilla mahdollistetaan vakavaraisuuden ylläpitäminen sekä kilpailukykyisten palveluiden tuottaminen asiakkaillemme.

Sijoituskanta on pidetty riittävän yksinkertaisena, joka mahdollistaa myös kattavan riskienhallinnan. Sijoitustoimintamme on pitkäjänteistä ja suunnittelemme aina toimintaa vähintään 5 vuoden aikahorisontilla perustuen myös ekonomistiemme näkemyksiin markkinakehityksestä. Suunnitelmallisen sijoitustoiminnan keskeinen tavoite on mahdollistaa tehokas, tavoitteellinen, prosessimainen sekä kurinalainen ja riskit tiedostava sijoitusvarallisuuden hoito. Vakuutusyhtiöiden ja asiakkaidemme varat sijoitetaan siten tuotavasti ja turvaavasti.

Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoin oli vahva 5,2 %. Liikennevakuutuksen liiketoimintasiirron yhteydessä LähiTapiola Vahinkoyhtiöstä LähiTapiola Alueyhtiö-

Sijoitustoiminta	2017	2016
Sijoitusten nettotuotto käyvin arvoin, %	5,2	5,3
Korkosijoitukset	3,6	5,5
Osakesijoitukset	8,9	6,1
Kiinteistösijoitukset	4,3	4,9
Muut sijoitukset	0,8	8,3
Sijoitusten allokaatio, %		
Korkosijoitukset	43,8	59,2
Osakesijoitukset	38,3	26,9
Kiinteistösijoitukset	17,6	13,3
Muut sijoitukset	0,3	0,6
Sijoitusomaisuus käyvin arvoin, milj. eur.	155,0	74,4

le siirtynyt sijoitusomaisuus käyvin arvoin oli 72,4 miljoonaa euroa.

Liikennevakuutuksen liiketoimintasiirron seurauksena **vakavaraisuussuhde** heikkeni pääomavaatimuksen kasvettua enemmän kuin oma varallisuus. Yhtiön vakavaraisuusasema on hyvä.

Tilikauden merkittävät tapahtumat

Asiakkaiden liikennevakuutukset suurasiakkaita lukuun otamatta siirrettiin 30.6.2017 LähiTapiola Keskinäisestä Vakuutusyhtiöstä alueyhtiöihin asiakaskokemuksen ja alueellisen kilpailukykyyn vahvistamiseksi. Järjestelyllä jatkettiin LähiTapiola-ryhmän harjoittaman vahinkovakuutustoiminnan alueellistamista ja kasvatettiin liiketoiminnan paikallista vaikuttavuutta.

Liikennevakuutustoiminnan hajauttamisen yhteydessä päätettiin kaikkien ryhmän yhtiöiden välillä uudesta LähiTapiolan ryhmäsopimuksesta, joka korvasi Tapiola-ryhmän ja Lähivakuutus-ryhmän yhdistymisen yhteydessä 7.2.2012 tehdyn yhtiöryhmän perustamissopimuksen. Lisäksi LähiTapiola-ryhmän vahinkovakuutusyhtiöiden välistä yhteisvastuusopimusta päivitettiin uutta tilannetta vastaavaksi.

LähiTapiola-ryhmän elämänturvastrategiaa toteutettiin mm. aloittamalla terveys- ja hyvinvointipalveluihin liittyvä yhteistyö Mehiläisen kanssa. Osana elämänturvastrategiaa tilikaudella lanseerattiin uusi Älykotivakuutus, työkyky- ja työterveysvakuutukset sekä Terve! –vakuutus. Samalla käynnistettiin toimistokanavauudistus, jonka myötä asiakas- palvelutoimistoista tehdään elämänturvatoimistoja.

LähiTapiola-ryhmään perustettiin LähiTapiola Rahoitus Oy tarkoituksena laajentaa tuotevalikoimaa myös ajoneuvojen osamaksu- ja rahoituspalveluihin.

LähiTapiola-ryhmän tietojärjestelmien kokonaisuudistuksessa edettiin suunnitelman mukaisesti. Uudistus on merkittävä panostus teknologia- ja digikehitykseen sekä asiakaskokemuksen kehittämiseen.

LähiTapiola-ryhmässä vahvistettiin uusi tietosuojapolitiikka ja nimitettiin tietosuojavastaava. Tulevaisuuden tietoturva- ja kyberuhkiin varauduttiin laajentamalla yhteistyötä eettisten hakkereiden kanssa sekä käyttöönottamalla uuden

sukupolven tietoturvapalveluita turvaamaan luottamukselliset tiedot.

Asiakkaat ja asiakasedut

LähiTapiola-ryhmän toiminnan ylijäämä käytetään omistaja-asiakkaiden hyväksi maksun alennuksina, asiakashyvityksinä ja palvelujen kehittämisenä. Osa tuloksesta käytetään kartuttamaan yhtiön vakavaraisuutta, jolloin varmistetaan asiakkaiden edut tulevaisuudessakin.

Omistaja-asiakkaan palveluettuja ovat muun muassa Terveysterveys, Älyhenkivakuutus ja Hätäpalvelu. Vuonna 2017 Sankarikoulutuksessa opetettiin ensiaputaidot noin 310 asiakkaalle ja 1730 koululaiselle.

Kiitoksena asiakkaidemme huolellisuudesta ja esimerkillisestä toiminnasta alensimme vuodelle 2017 nykyisiä koti- ja liikennevakuutustemme hintoja. Muiden vahinkovakuutustemme hinnat säilyivät ennallaan. Edut hyödyttivät sekä nykyisiä että uusia asiakkaitamme.

Etujen määrää lisää myös yksityistalousasiakkaiden vakuutuksia koskeva bonusyhteistyö S-ryhmän kanssa.

Yksityistalouksien keskittämisen alennusten kokonaismäärä nousi 3,0 miljoonaan euroon ja lisäksi asiakkaillemme maksettiin vakuutusmaksuista S-ryhmän Bonusta 1,1 miljoonaa euroa. Lisäksi Henkiyhtiö hyötyi 292 tuhatta euroa asiakashyvityksiä asiakkaidemme vakuutussäästöille.

Toimintaympäristö

Vahinkovakuutustoiminta

Suomen kansantalouden näkymät ovat positiivisimmat pitkään aikoihin. Vahvimman kasvun ennakoita kohdistuvan vuoteen 2017 ja hiipuvan vuodelle 2018. Pitkällä aikavälillä talouskasvu voi kuitenkin jäädä laimeaksi. Uhkana on edelleen tarvittavien rakenteellisten uudistusten hidas tai riittämätön toteuttaminen.

Talouskasvu on ollut pitkään kotimaisen kysynnän varassa, mutta nyt kasvun pohja on laajentumassa myös vientiin. Yksityistä kulutusta tukevat työllisyystilanteen paraneminen ja ostovoiman koheneminen. Poikkeuksellisen matalat lainakorot kotitalouksille ja yrityksille ylläpitävät kulutusta ja piristävät investointeja.

Investoinnit ovat olleet voimakkaassa kasvussa jo pidemmän aikaa, ja vienti on piristynyt selvästi. Kestävän ja tasapainoisen kasvun tunnusmerkit eivät kuitenkaan vielä kaikilta osin täyty. Alueelliset kehitysnäkymät ovat positiiviset. Työttömyys on kääntynyt laskuun ja myönteinen työllisyyskehitys näyttäisi jatkuvan lähitulevaisuudessa. Toimialoista rakentamisen lisäksi suhdannenäkymät ovat positiiviset teollisuudessa, ICT-alalla ja palveluilla.

Vahinkovakuutuksen maksutulon kehitys on ollut vuoden 2017 aikana lievästi miinusmerkkinen. Verrattuna edellisvuoteen vahinkovakuutuksen liikevoitot ovat heikenneet, mutta ovat edelleen hyvällä tasolla. Sijoitustoiminnan tuotot voivat jopa olla paremmat kuin edellisena vuonna.

Vuoden 2017 alusta voimaan tullut uusi liikennevakuutuslaki on lisännyt hintakilpailua yhtiöiden välillä, minkä seurauksena liikennevakuutuksen maksutulo on laskenut. Kansantalouden parantuneet näkymät eivät myöskään ole

vielä näkyneet lakisääteisen työtaturmavakuutuksen maksutulon kehityksessä. Vahinkovakuutuksen yhdistetty kulusuhde on pysynyt erittäin hyvällä tasolla.

Sijoitustoiminta

Maailmantalouden suhdanteiden elpyminen jatkui ja ensimmäistä kertaa suuren finanssikriisin (2007-09) jälkeen kaikki suuret taloudet ja keskeiset talousalueet kasvoivat samaan aikaan. Ennakoivien suhdanneosoittimien mukaan nopein kasvuvauhti näyttää kuitenkin jo jääneen taakse ja vuonna 2018 kasvun odotetaan hidastuvan edellisestä vuodesta.

Alkuvuonna 2017 ennakoivat suhdanneosoittimet jatkoivat vahvistumistaan, mikä näkyi vahvana kehityksenä osakemarkkinoilla ja muissa riskillisissä omaisuuserissä. Osakemarkkinat ja riskilliset korko-omaisuusluokat tuottivat selvästi valtionlainoja ja käteistä enemmän.

Loppukeväästä euro kääntyi vahvistuvalle uralle dollaria ja muita keskeisiä valuuttoja vastaan. Tämä leikkasi eurosijoittajan tuottoja muissa kuin euromääräisissä sijoituksissa. Euron aliarvostus on vahvistumisen myötä poistunut ja euron mahdollinen lisävahvistuminen jarruttaisi euroalueen taloudellista toimeliaisuutta. Sijoittajan näkökulmasta euron vahvistuminen hidastaa inflaatiota ja talouskasvua sekä jarruttaa euroalueen pitkien korkojen ja osakkeiden nousua.

Loppukesästä Pohjois-Korean tilanne kärjistyi ja aiheutti aika ajoin voimakasta heiluntaa sijoitusmarkkinoilla. Vaikutukset jäivät kuitenkin kokonaisuutena vähäisiksi ja lyhytkestoisiksi. Markkinat ovat oppineet elämään geopolittisen ja poliittisen epävarmuuden kanssa.

Keskuspankkipolitiikka oli vuonna 2017 kokonaisuutena elvyttävää ja rahoitusmarkkinoita tukevaa. USA:n keskuspankki FED jatkoi koronnostoa, kun taas Euroopan keskuspankki EKP ja Japanin keskuspankki BoJ jatkoivat kevyttä rahapolitiikkaa.

Maailman osakemarkkinoiden euromääräinen kokonaisvuosituotto oli jälleen kokonaisuutena hyvä. Voimakainta nousua nähtiin Aasiassa ja kehittyvillä markkinoilla mutta myös Suomessa kurssinousu oli jälleen vahvaa.

Korkomarkkinoilla valtionlainasijoitusten tuotot jäivät vaatimattomiksi. Sen sijaan riskillisten korkosijoitusten, kuten korkeariskisten yritysainojen, kehittyvien markkinoiden lainojen ja vaihtovelkakirjalainojen tuotot muodostuivat kohtuullisen hyviksi. Vahvinta kehitystä nähtiin kehittyvien markkinoiden ns. reunamarkkinoilla.

Euroopan kiinteistösisijoitusmarkkinat jatkuivat vuonna 2017 vilkkaina ja volyymit näyttäisivät hieman nousevan vuoteen 2016 verrattuna. Erityisesti kaupankäynti on ollut vahvaa Saksassa ja Iso-Britanniassa. Vuonna 2017 Suomessa tehtiin jälleen enemmän kiinteistökauppoja kuin kertaa-kaan aikaisemmin ja transaktiovolyymi nousee jopa 10 miljardiin euroon. Isompien kaupunkien toimitilavuokrassa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, vaikkakin piristynyt talouskasvu on luonut kysyntää erityisesti parhaille sijainneille. Toimistojen tilankäytön tehostuminen näkyy selkeämmin heikommilla alueilla, joissa sekä vuokrat että käyttöasteet ovat laskussa. Vuokra-asuntojen kysyntä on jatkunut hyvänä kasvukeskuksissa, joissa asuntovuokrat jatkavat maltillista kasvua.

Vakavaraisuus ja riskienhallinta

Vakavaraisuuden hallinta

LähiTapiola-ryhmän ja sen vakuutusyhtiöiden vakavaraisuuden valvonta perustuu EU-tason Solvenssi II -säännöstöön. LähiTapiola-ryhmä ja sen vakuutusyhtiöt laskevat vakavaraisuuden käyttämällä standardikaavaa. LähiTapiola-ryhmä muodostaa myös rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonasta annetun lain (jäljempänä RaVa) mukaisen vakuutus- ja rahoitusryhmittymän. LähiTapiola Vahinkoyhtiö toimii ryhmän johtavana yrityksenä ja sen tehtävänä on varmistaa, että ryhmä ja sen yhtiöt täyttävät lakisääteiset vakavaraisuuteen liittyvät vaatimukset.

LähiTapiolan vahinkovakuutusyhtiöt ovat vakavaraisimpia vahinkovakuutusalan toimijoita Suomessa. Täten ryhmän vakavaraisuus on lujalla pohjalla toimintaympäristön taloudellisesta epävarmuudesta huolimatta.

Vakavaraisuuden hallinta on osa ryhmän ja sen yhtiöiden riskienhallintaa. Vakavaraisuuden hallinnan lähtökohtana on, että ryhmällä ja yhtiöillä on riittävästi vakavaraisuuspääomaa veloitteidensa täyttämiseksi ottaen huomioon odotetut ja odottamattomat tappiot. Keskinäisen yhtiömuodon vuoksi vakavaraisuuden hallinnassa korostetaan asiakkaiden taloudellisen turvan jatkuvaan varmistamista koko ryhmän ja sen yhtiöiden hyvällä vakavaraisuudella.

LähiTapiola Vahinkoyhtiön ja alueyhtiöiden välillä on solmittu yhteisvastuusopimus, jonka tarkoituksena on turvata LähiTapiola-ryhmän yhtiöiden vakavaraisuus. Sopimus määrittelee toimintaperiaatteet päätöksentekomenettelyineen sellaista poikkeuksellista tilannetta varten, jossa jonkin ryhmään kuuluvan yhtiön vakavaraisuus on vaarantunut tai vaarantumassa. Sopimuksen mukaan LähiTapiola Vahinkoyhtiö ja alueyhtiö ovat velvollisia pääomittamaan ryhmän toista yhtiötä edellyttäen, että yhtiön oma vakavaraisuus on riittävän hyvällä tasolla ja myös säilyy hyvällä tasolla pääomituksen jälkeen. Yhteisvastuusopimuksen velvoittaman pääomituksen määrä on rajoitettu suhteessa pääomittavan yhtiön omaan varallisuuteen.

Yhteisvastuusopimuksessa on sovittu myös siitä, että LähiTapiola Keskinäisen Henkivakuutusyhtiön ja ryhmän varainhoitoyhtiöiden (LähiTapiola Varainhoito Oy, LähiTapiola Kiinteistövarainhoito Oy, LähiTapiola Kiinteistöpääomarahastot Oy) vakavaraisuutta tuetaan tarvittaessa vastaavin periaattein takuu- ja osakepääomaosuuksien mukaisissa suhteissa. Nämä yhtiöt eivät kuitenkaan ole yhteisvastuusopimuksen osapuolia, eivätkä ne näin ollen voi sopimukseen vedoten vaatia lisäpääomistusta. S-Pankki Oy ei kuulu yhteisvastuusopimuksen piiriin.

Ryhmän kaikkien yhtiöiden vakavaraisuus on tällä hetkellä hyvällä tasolla, jolloin todennäköisyys sille, että joudutaan turvautumaan yhteisvastuusopimuksen mukaisiin pääomituksiin, on hyvin pieni. LähiTapiola-ryhmän vakavaraisuuslaskennassa otetaan huomioon yhteisvastuusopimuksen vaikutus.

LähiTapiola Keski-Suomen ja ryhmän vakavaraisuuden hallinnasta kerrotaan tarkemmin vakavaraisuutta ja taloudellista tilaa koskevassa kertomuksessa, joka julkaistaan 16.6.2018 mennessä LähiTapiolan verkkosivuilla <http://www.lahitapiola.fi> vuoden 2017 lopun tilanteesta (vuoden 2016 lopun raportti on luettavissa verkkosivuilla).

Vakavaraisuusasema

LähiTapiola Keski-Suomen vakavaraisuussuhde (yhtiön hyväksyttävän oman varallisuuden määrä suhteessa vakavaraisuusvaatimukseen) oli 229 %. Siten yhtiön vakavaraisuutta voidaan pitää vahvana.

Vahinkovakuutuksen riskit ja riskienhallinta

Toiminnan merkittävimmät riskit ovat vahinkovakuutustoiminnan vakuutusriskit, sijoitustoimintaan liittyvät markkinariskit, operatiiviset riskit sekä toimintaympäristön ja strategisen tahtotilan riskit. Vahinkovakuutustoiminnan merkittävimmät vakuutusriskit liittyvät vakuutusotteiden hinnoitteluun ja jälleenvakuutusosujiin sekä vastuuvelan riittävyyteen. Markkinariski aiheutuu varojen markkina-arvojen vaihtelusta, sisältäen muun muassa korkojen, osakekurssien tai valuuttakurssien muutoksen aiheuttaman vaihtelun. Operatiivisilla riskeillä tarkoitetaan tappionvaaraa, joka aiheutuu riittämättömistä tai epäonnistuneista sisäisistä prosesseista, henkilöstöstä, järjestelmistä ja ulkoisista tekijöistä. Oikeudelliset riskit sisältyvät operatiivisiin riskeihin.

Toimintaympäristön ja strategisen tahtotilan riskit sisältyvät muun muassa yleiseen toimintaympäristöön, markkinoiden ja asiakaskäyttäytymisen muutoksiin, kilpailuun ja kilpailijoihin sekä strategian sisältöön liittyvät riskit. Toimintaympäristön riskejä ja strategisia riskejä korostavat vakuutuslalla samanaikainen talouskehityksen epävarmuus ja toimintaympäristön yhä nopeutuva muutosvauhti: mm. digitalisaation tuoma murros, toimialalukumat, uudenlaiset toimijat ja yhteenliittymät, muuttoliike, väestörakenteen muutos, kansainvälistyminen sekä ilmastonmuutos.

LähiTapiola Keski-Suomen riskienhallinnasta ja merkittävimmistä riskeistä kerrotaan tarkemmin tilinpäätöksen riskienhallinnan liitetiedoissa ja vakavaraisuutta ja taloudellista tilaa koskevassa kertomuksessa LähiTapiolan verkkosivuilla <http://www.lahitapiola.fi>.

Hallinto, henkilöstö, palkitseminen

LähiTapiola-ryhmän hallinto ja johtamisjärjestelmä

LähiTapiola-ryhmän ja sen yhtiöiden hallinnossa noudetaan hyvää hallinnointitapaa, joka perustuu vakuutusalaan koskevaan lainsäädäntöön, Finanssivalvonnan antamiin määräyksiin ja ohjeisiin sekä keskinäisiin vakuutusyhtiöihin soveltuvin osin listayhtiöiden hallinnointikoodiin.

LähiTapiola-ryhmän hallintomalliin vaikuttaa keskeisesti sen vakuutusyhtiöiden keskinäinen yhtiömuoto, jossa vakuutusosuusottajat ovat vakuutusyhtiöiden osakkaita. Koska osakkaiden määrä on näin ollen hyvin laaja, on yhtiöiden hallintoneuvostoilla ja hallituksilla juridisten tehtäviensä ohella merkittävä rooli vakuutusyhtiöiden omistajaohjauksessa sekä yhtiöiden ja niiden osakkaiden välisenä vuorovaikutuskanavana.

LähiTapiola-ryhmä muodostaa vakuutusyhtiölain tarkoittaman vakuutusyhtiöryhmän, jonka lain tarkoittama johtava yritys on LähiTapiola Vahinkoyhtiö. Sillä on tässä roolissaan koko LähiTapiola-ryhmään ulottuva vastuu ryhmän ja sen yhtiöiden luotettavasta hallinnosta, vakavaraisuudesta, riskienhallinnan järjestämisestä, sisäisestä valvonnasta sekä näihin liittyvän viranomaisraportoinnin järjestämisestä.

LähiTapiola-ryhmän yhtiöt ovat järjestäneet keskinäiset vastuunsa ja työnjakonsa ryhmän sisäisin sopimuksin. LähiTapiola-ryhmässä toimii LähiTapiola Vahinkoyhtiön hallituksen nimittämä yhtiöryhmän johtoryhmä, jossa ovat laajasti edustettuina LähiTapiola-ryhmän eri yhtiöt ja keskeisten yhteisten toimintojen vastuuhenkilöt. Yhtiöryhmän johtoryhmä vastaa hallituksen sille antamien sekä LähiTapiola-ryhmän yhtiöiden välillä solmitun ryhmäsopimuksen mukaisen valtuuksien puitteissa LähiTapiola-ryhmän strategisten ja muiden ryhmätason yhteisten asioiden valmistelusta, päätöksenteosta ja täytäntöönpanosta sekä yhtiöryhmän ohjaamisen ja kehittämisen kokonaisuudesta.

Yhtiökokous

LähiTapiola Keski-Suomen yhtiökokous pidettiin 29.5.2017. Kokouksessa vahvistettiin tilinpäätös vuodelta 2016, päätettiin yhtiön tuloksen käyttämisestä, myönnettiin vastuuvapaus yhtiön hallinnolle ja toimitusjohtajalle sekä valittiin yhtiön tilintarkastaja. Kokouksessa vahvistettiin lisäksi hallintoneuvoston jäsenten lukumäärä ja palkkiot sekä valittiin uudet hallintoneuvoston jäsenet.

Erovuorossa olleista hallintoneuvoston jäsenistä valittiin uudelle toimikaudelle Juha Pajunen, Reijo Vesterinen, Ari

Taivalsaari, Perttu Piesala ja Jyrki Savolainen. Uusina jäseninä hallintoneuvostoon valittiin José Ayala, Jari Lämsä ja Sirkku Vahvaselkä.

Tilintarkastajaksi valittiin KPMG Oy Ab, jonka nimeämänä yhtiön päävastuullisena tilintarkastajana toimii Mikko Haavisto, KHT.

Kokouksessa hyväksyttiin myös lakisääteistä liikennevakuutusta koskeva, liiketoimintasiirtoa sekä vakuutuskannan osan luovuttamista ja vastaanottamista koskeva suunnitelma LähiTapiola Vahinkoyhtiön kanssa sekä siihen liittyvät yhtiöjärjestyksen muutokset ja esitys LähiTapiola Vahinkoyhtiöille suunnatusta takuusuusannista.

Hallintoneuvosto

LähiTapiola Keski-Suomen hallintoneuvosto piti järjestäytymiskokouksensa 29.5.2017. Kokouksessa valittiin hallintoneuvoston puheenjohtajaksi Jari Valkola ja varapuheenjohtajaksi Merja Lahtinen. Hallintoneuvosto kokoontui tilikauden aikana kolme kertaa.

Hallintoneuvoston nimitysvaliokunta

Hallintoneuvoston nimitysvaliokunnan tarkoituksena on valintaesitysten valmistelun monipuolisuuden ja läpinäkyvyyden varmistaminen valittaessa jäseniä alueyhtiön omiin hallintoelimiin sekä alueyhtiön edustajia tai ehdokkaita muiden LähiTapiola-ryhmään kuuluvien yhtiöiden hallintoelimiin.

Nimitysvaliokunnan muodostavat hallintoneuvoston puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä hallintoneuvoston keskuudestaan valitsemat 1-3 muuta jäsentä. Valiokunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Jäsenten toimikausi on vuoden mittainen ja kestää kunkin vuoden yhtiökokouksen jälkeisestä hallintoneuvoston järjestäytymiskokouksesta seuraavan vuoden järjestäytymiskokoukseen saakka edellyttäen, että jäsen on edelleen myös hallintoneuvoston jäsen.

Nimitysvaliokunnan puheenjohtajana on vuonna 2017 toiminut hallintoneuvoston puheenjohtaja Jari Valkola ja jäseninä hallintoneuvoston varapuheenjohtaja Merja Lahtinen sekä jäsen Päivi Niemelä.

Hallitus

LähiTapiola Keski-Suomen hallitukseen kuuluu kuusi jäsentä.

Hallintoneuvosto nimittää hallituksen jäsenet kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Hallituksen jäsenistä on vuosittain erovuorossa kolmannes.

LähiTapiola Keski-Suomen hallitus kokoontui 11 kertaa vuonna 2017. Hallituksen jäseniä olivat:

- Huumarkangas Jouko, puheenjohtaja
- Ahlbom Kari, varapuheenjohtaja
- Mikkonen Anita
- Pesonen Hanna-Leena
- Taipale Timo
- Valoranta Pasi

Hallitukselle maksetut palkat ja palkkiot, eläkesitoumukset, rahalainat ja niiden ehdot sekä vakuudet ja vastuusitoumukset on esitetty tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Yhtiöryhmän johtoryhmä

Yhtiöryhmän johtoryhmän tehtävänä on LähiTapiola-ryhmään kuuluvien yhtiöiden yhteisten ja ryhmätason asioiden valmistelu ja päätöksenteko sekä täytäntöönpanosta huolehtiminen.

Johtoryhmän puheenjohtajana on toiminut pääjohtaja Erkki Moisander, ja sen kokoonpanoon kuuluu LähiTapiola-ryhmän yhtiöiden toimitusjohtajia sekä ryhmän ohjaamisesta ja yhteisistä toiminnoista vastaavia johtajia.

Yhtiöryhmän johtoryhmä kokoontuu pääsääntöisesti joka toinen viikko.

Toimitusjohtaja

LähiTapiola Keski-Suomen toimitusjohtajana toimii Teemu Toivanen ja toimitusjohtajan sijaisena Pekka Mattinen.

Lähipiiri

LähiTapiola Keski-Suomen lähipiiristä kerrotaan tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Tilintarkastaja

Yhtiön tilintarkastajana on KPMG Oy Ab, jonka nimeämänä yhtiön päävastuullisena tilintarkastajana toimii Mikko Haavisto, KHT.

Valvova viranomainen

LähiTapiola Keski-Suomi on julkisen valvonnan alainen vahinkovakuutusyhtiö, jota valvoo Suomen Pankin yhteydessä toimiva Finanssivalvonta. Finanssivalvonta valvoo ja tarkastaa, että vakuutuslaitokset noudattavat lakia ja hyvää vakuutustapaa ja käyttävät toiminnassaan asianmukaisia nettelytapoja. Se seuraa ja arvioi valvottaviensa taloudellista asemaa, johtamis-, valvonta- ja riskienhallintajärjestelmiä, toimintaedellytyksiä sekä toimintaympäristön muutoksia.

Henkilöstö

LähiTapiola Keski-Suomen henkilöstön keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana oli 82 (78) henkilöä.

Palkitseminen

Palkitsemisjärjestelmän tavoitteena on kannustaa hyvään suoritukseen sekä motivoida ja sitouttaa henkilöitä. LähiTapiola Keski-Suomen palkitseminen perustuu yhtiöryhmän ja sen yhtiöiden strategiaan ja sen pohjalta asetettuihin tavoitteisiin. Palkitsemisen perusteena on henkilön hyvä työsuoritus suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Palkitsemisjärjestelmä koskee johtoa ja koko henkilöstöä.

Palkitsemisjärjestelmää vahvistettaessa pyritään varmistamaan siitä, että se on yhtiön ja LähiTapiola-ryhmän liiketoimintastrategian sekä tavoitteiden ja arvojen mukainen ja että se vastaa yhtiöryhmän pitkän aikaväli etua, ja on sopu-soinnussa yhtiöryhmän hyvän ja tehokkaan riskienhallinnan kanssa eikä kannusta liialliseen riskinottoon.

Vastuullisuus

LähiTapiola Keski-Suomen tavoitteena on tarjota asiakkailleen turvallisempaa ja terveempää elämää. LähiTapiolan vastuullisuustyötä ohjaavat yhtiöryhmän yhteiset vastuullisuusperiaatteet sekä vastuullisuuslupaukset asiakkaille, henkilöstölle, ympäristölle sekä lähiyhteisöille ja yhteiskunnalle. Painopisteinä ovat elämänturvaa ja vahinkojen ennaltaehkäisemistä painottavan strategian mukaisesti ihmisten turvallisuuden, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Sijoitustoiminnassa noudatetaan vastuullisen sijoittamisen periaatteita.

Taloudellisen turvan tarjoaminen on pohja asiakkaiden elämänturvasta huolehtimiselle ja auttaa heitä huolehtimaan paremmin itsestään, perheenjäsenistään sekä muista läheisistään. Taloudellinen vastuu perustuu yhtiön vakavaraisuudesta huolehtimiselle.

Asiakkaiden kuuleminen ja ottaminen mukaan toiminnan kehittämiseen on asiakkaidensa omistamalle keskinäiselle yhtiölle erittäin tärkeää. Tuotteita ja palveluita kehitetään yhdessä asiakkaiden kanssa ja asiakkaat ovat mukana yhtiön toiminnan kehittämisessä muun muassa tutkimusten, tuotekehitysprosessin, testauksen sekä hallinnon kautta. Asiakaspalautteiden kerääminen ja käsittely on jatkuvaa ja järjestelmällistä. Asiakastytytyväisyyttä mitataan ja seurataan säännöllisesti.

Vuonna 2017 jatkettiin LähiTapiolan Sankarikoulutusta, ja edellisen vuoden alkusammutustaitojen kouluttamisesta siirryttiin ensiaputaitojen koulutuksiin. Hätäensiapukoulutusta annettiin vuonna 2017 310 asiakkaalle ja elvytyskoulutusta 1730 5.-6.-luokkalaiselle koululaiselle ympäri Keski-Suomea. Koulutukset toteutettiin yhteistyössä Suomen Punaisen Ristin kanssa. LähiTapiola Keski-Suomi koulutti alueellaan yhteensä 2040 henkilöä.

Yritysvastuun kumppaneiden kanssa tehdään laajalti yhteistyötä turvallisuuden sekä hyvinvoinnin edistämiseksi yhteiskunnassa. Yhteistyö Suomen Punaisen Ristin kanssa painottui ystävä- ja tukihenkilötoimintaan. Toiminnan tarkoi-

tuksena on edistää yksilöiden ja paikallisyhteisöjen turvallisuutta, terveyttä ja hyvinvointia sekä ehkäistä syrjäytymistä. Suomen Uimaopetus- ja Hengenpelastusliiton kanssa parannettiin vesiturvallisuutta yhteisellä pelastusrengaskampanjalla, jossa luovutettiin 100 pelastusrengasta Suomen rannoille ja laitureille. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö on Lähi-Tapiolan kumppani paloturvallisuuden edistämässä.

Urheiluliittojen kanssa edistetään erityisesti lasten ja nuorten liikuntaa. Tarkoituksena on innostaa nuoria liikumaan, edistää terveyttä ja hyvinvointia tukevia elämäntapoja sekä torjua nuorten syrjäytymistä. LähiTapiola Keski-Suomella on kumppanina lukuisia urheiluseuroja, joiden kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Näkyvimpiä tekoja ovat jääkiekkoseura JYPin kanssa tehty sopimus, jossa JYPin kotihallista tuli LähiTapiola Areena. Toinen merkittävä kumppanuus on tehty Jyväskylän kenttäurheilijoiden (JKU) kanssa, sisältäen Kalevan Kisat Jyväskylässä 2018.

Oppilaitosten ja koulumaailman suhteen LähiTapiola Keski-Suomi teki merkittävää paikallista yhteistyötä Jyväskylän yliopiston sekä Jyväskylän ammattikorkeakoulun kanssa.

LähiTapiola pyrkii tavoitteellisesti vähentämään ympäristö- ja ilmastovaikutustaan muun muassa omistamiensa kiinteistöjen energiatehokkuudella, uusiutuvan energian käytöllä, rakennuttamisen ratkaisulla sekä sähköisten palvelujen ja toimintatapojen edistämällä.

Ryhmän yhteiskuntavastuusta kerrotaan tarkemmin erillisessä selvityksessä muista kuin taloudellisista tiedoista. Selvitys tullaan julkaisemaan samanaikaisesti LähiTapiola Vahinkoyhtiön toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen kanssa LähiTapiolan verkkosivuilla www.lahitapiola.fi.

Tilikauden jälkeiset tapahtumat

LähiTapiola Keski-Suomessa käytiin YT-neuvottelut 9.1.-7.2.2018. Neuvottelujen lopputulemana päädyttiin organisoimaan toimintaa uudelleen. Seitsemän ihmistä poistui tämän prosessin seurauksena organisaatiosta. Pyrkimyksenä on tehostaa omaa toimintaa sekä tarjonta asiakkaillemme entistä kattavampaa ja laadukkaampaa palvelua ympäri maakunnan sellaisissa kohtaamisissa, kuin asiakkaat tahtovat (monikanavaisuus).

Tulevaisuuden näkymät

Vahinkovakuutusliiketoiminta

Parantuva työllisyys ja ostovoima luovat edellytyksiä aiempaa laajapohjaisemmalle vahinkovakuutuksen maksutulon kasvulle, mutta samalla matala korkotaso ja ennakoimattomat tapahtumat sijoitusmarkkinoilla voivat rasittaa vakuutusyhtiöitä.

Taloudellisen toimeliaisuuden lisääntyessä vahinkojen määrän ennakoita kasvavan erityisesti yritysliiketoiminnassa, jossa on patoutuneita investointitarpeita.

Vahinkovakuutuksessa hintakilpailu jatkuu erityisesti ajoneuvopuolella. Yhtiöt pyrkivät pitämään kiinni omista kannattavista asiakkaistaan.

Digitalisaatio uudistaa ja tehostaa vahinkovakuutusliiketoimintaa. Toimialan yritykset ovat jo usean vuoden automatisoineet prosessejaan ja tehostaneet toimintojaan. Näiden toimenpiteiden vaikutukset asiakkaille tulevat hiljalleen näkyviin. Lyhyellä tähtäimellä laajat kehityspanostukset kuitenkin heikentävät alan kannattavuutta.

Ala joutuu kohtaamaan myös uudenlaisia osaamistarpeita. Uudet palvelumallit muuttavat liiketoimintamalleja ja asiakkaiden vaatimukset nousevat jatkuvasti uudelle tasolle. Digitalisaatio, demografiset kysymykset, toimialan disruptio ja ilmastonmuutos ovat muutosvoimia, jotka asettavat uusia vaatimuksia asiakaspalvelulle, teknologian kehitykselle ja henkilöstön ammattitaidolle. Kasvava riippuvuus teknologiasta lisää alttiutta myös kyberriskeille.

Ohjaus verkkoon voimistuu myynnin, korvauspalvelujen ja asiakaspalvelun näkökulmasta.

Sote-uudistus muokkaa toimintaympäristöä ja yhä useampi toimiala on kiinnostunut markkinasta. Muiden toimialojen, esim. kaupan alan, panostukset terveyden ja hyvinvoinnin palveluihin jatkuvat. Myös yrityskauppoja tehdään edelleen paljon. Erottautuminen markkinassa vaatii LähiTapiolalta vahvaa tuotekehitystä ja satsausta sisäiseen uudistumiseen.

Kansantalouden parantuneet näkymät eivät riitä kohen-tamaan julkisen talouden tasapainoa, mikä avaa mahdollisuuksia vakuutusrahoitteiselle terveyspalvelulle. Kuluttajien ja yritysten kiinnostus terveys- ja hyvinvointipalvelujen hyödyntämiseen on mittavan julkisen keskustelun myötä kasvussa. Tapaturma- ja sairausvakuutusten kysynnän ennakoidaan pysyvän vakaana vuonna 2018.

Sääntely muokkaa perustavanlaatuisella tavalla vahinkovakuutuksen toimintaympäristöä. Tietosuojadirektiivi lisää yhtiöiden velvoitteita ja lisää kustannuksia, mutta samalla yhdessä PSD2-direktiivin kanssa avaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Samalla lisääntyvä sääntely luo lisää velvoitteita finanssialan toimijoille.

Toimialan murroksessa LähiTapiolan tavoitteena on palvelujohtajuus. Strategiamme keskiössä on paras elämänturvapalvelu, jossa ennakoinnilla ja aktiivisella huolenpidolla on keskeinen rooli. Elämänturvan keskiössä ovat yksilölliset

vakuutus- ja finanssiratkaisut, johon yhdistyvät sekä ennakointi- ja riskienhallintapalvelut että terveys- ja hyvinvointiratkaisut. Siinä missä aiemmin perinteisenä vakuutusyhtiönä tulimme mukaan asiakkaidemme elämään vahinkojen satuttua, autamme nyt vahinkojen ennaltaehkäisyssä ja varautumisessa.

Sijoitustoiminta

Vuoden 2018 alkaessa maailmantalouden suhdanneindikaattorit osoittavat maailmantalouden kasvun olevan hidastumassa. Kasvunäkymä on samalla muuttunut kaksijakoiseksi: teollisuusmaiden kasvu on hidastumassa, kun taas kehittyvien markkinoiden näkymät ovat kääntyneet uudelleen vahvistuvalle uralle. Myös Suomen talous on päässyt kansainvälisen talouden kasvuun mukaan. Suomen talouden kasvun odotetaan hidastuvan teollisuusmaiden vanavedessä vuonna 2018 edellisvuodesta.

Positiivisesta perusvireestä huolimatta suhdannenäkymään liittyy edelleen epävarmuustekijöitä lähinnä poliittisen toimintaympäristön arvaamattomuuden vuoksi. Ison-Britannian EU-eron neuvottelut junnaavat paikallaan ja Yhdysvalloissa Donald Trump ajaa edelleen protektionistista politiikkaa. Lisäksi Pohjois-Korean tilanteen kärjistyminen voi johtaa epävarmuuden kasvuun rahoitusmarkkinoilla.

Rakenteellisesti maailmantalouden suurimmat haasteet liittyvät ylivelkaantumiseen ja väestön ikääntymisen mukanaan tuomaan potentiaalisen kasvu-uran alenemiseen. Velkamäärän paisuminen lisää nouseviin korkoihin liittyviä riskejä. Markkinat odottavat USA:n keskuspankin jatkavan koronnostoa vuonna 2018. Lisäksi Fedin pääjohtaja vaihtuu tilanteessa, jossa keskuspankin odotetaan aloittavan taseen normalisoinnin.

Sijoitusmarkkinoilla alkavan vuoden näkymään liittyvät riskit ovat pitkälti edellisvuoden kaltaisia. Suhdannenäkymän odotettua voimakkaampi heikkeneminen voisi johtaa riskien uudelleenhinnoitteluun ja sitä kautta kurssilaskuun. Lisäksi riskillisten omaisuusluokkien perinteiset arvostusmittarit ovat historiallisen korkealla. Suhteellinen arvostus puoltaa edelleen riskillisten omaisuserien normaalia korkeampia osuuksia salkuissa.

Euroopassa kiinteistökauppa käy edelleen erittäin vilkkaana. Euroopan tasolla vuokramarkkinoilla on jatkunut positiivinen vire ja vuokrien ennustetaan kasvavan jonkin verran vuoden 2018 aikana. Elpyvässä taloudessa kiinteistömarkkinoilla on tarjolla runsaasti pääomia ja kiinteistöt näyttäytyvät sijoittajille houkuttelevana sijoitusluokkana. Näiden kaikkien tekijöiden yhdessä uskotaan tukevan kiinteistöjen positiivista kehitystä vuoden 2018 aikana. Kiinteistöjen voimakkain arvonnekehitys kuitenkin näyttäisi olevan takanapäin ja arvonnousun ajurit siirtyvät tuottovaatimuksien laskusta vuokrien nousuun.

Ehdotus voiton käyttämisestä

Hallituksen esitys

Hallitus ehdottaa, että tilikauden voitosta, määrältään yhteensä 6.657.010,51 euroa, maksetaan takuuosuudenomistajille takuupääoman vuotuista korkoa 5,255 prosenttia, yhteensä 456.005,66 euroa. Lisäksi hallitus esittää, että yhtiöön perustetaan käyttörahasto, johon tilikauden voitosta siirretään 100.000 euroa käytettäväksi yleishyödyllisiin tarkoituksiin tehtäviin lahjoituksiin. Loppuosa tilikauden voitosta eli 6.101.004,85 euroa ehdotetaan siirrettäväksi varmuusrahastoon.

Mikäli hallituksen ehdotus voiton käyttämisestä hyväksytään, jakautuu yhtiön oma pääoma seuraavasti:

Oma pääoma	31.12.2017
Oma pääoma	32 481 655,55
Pohjarahasto	3 500 263,81
Takuupääoma	12 692 216,83
Käyttörahasto	100 000,00
Varmuusrahasto	16 189 174,91

TILINPÄÄTÖS

Tuloslaskelma

VAKUUTUSTEKNINEN LASKELMA

	1.1.2017	-	31.12.2017	1.1.2016	-	31.12.2016
Vakuutusmaksutuotot						
Vakuutusmaksutulo	1	35 371 078,34		31 729 188,84		
Jälleenvakuuttajien osuus		-2 212 666,60	33 158 411,74	-1 388 130,64	30 341 058,20	
Vakuutusmaksuvastuun muutos						
Liiketoimintasiirron osuus		4 855 155,34		0,00		
Kokonaismuutos		-3 728 855,79	1 126 299,55	-31 422,20	-31 422,20	
Jälleenvakuuttajien osuus						
Liiketoimintasiirron osuus		-11 906,16		0,00		
Kokonaismuutos		144,02	-11 762,14	379,59	379,59	
Vakuutusmaksuvastuun muutos yhteensä			1 114 537,41		-31 042,61	
Vakuutusmaksutuotot yhteensä			34 272 949,15		30 310 015,59	
Korvauskulut						
Maksetut korvaukset		-21 861 518,57		-19 119 674,43		
Jälleenvakuuttajien osuus		790 285,17	-21 071 233,40	1 003 399,43	-18 116 275,00	
Korvausvastuun muutos						
Liiketoimintasiirron osuus		47 974 043,48		0,00		
Kokonaismuutos		-47 858 828,00	115 215,48	-1 102 846,13	-1 102 846,13	
Jälleenvakuuttajien osuus						
Liiketoimintasiirron osuus		-204 074,31		0,00		
Kokonaismuutos		1 312 531,07	1 108 456,76	277 509,23	277 509,23	
Korvausvastuun muutos yhteensä			1 223 672,24		-825 336,90	
Korvauskulut yhteensä			-19 847 561,16		-18 941 611,90	
Liikekulut	3		-9 739 717,16		-8 349 166,11	
Vakuutustekninen kate ennen tasoitusmäärän muutosta			4 685 670,83		3 019 237,58	
Tasoitusmäärän muutos						
Liiketoimintasiirron osuus		11 953 841,57		0,00		
Kokonaismuutos		-11 292 148,00	661 693,57	661 693,00	661 693,00	
Vakuutustekninen kate	2		5 347 364,40		3 680 930,58	

MUU KUIN VAKUUTUSTEKNINEN LASKELMA

	1.1.2017	-	31.12.2017	1.1.2016	-	31.12.2016
Vakuutustekninen kate			5 347 364,40			3 680 930,58
Sijoitustoiminnan tuotot	4	4 367 681,06		2 345 886,90		
Sijoitustoiminnan kulut	4	-1 383 664,14		-962 937,24		
Sijoitusten arvonnkorotuksen oikaisu	4	0,00	2 984 016,92	0,00		1 382 949,66
Muut tuotot	4					
Muut			2 266 524,63			2 574 726,63
Muut kulut	4					
Muut			-2 188 509,62			-2 374 798,23
Voitto varsinaisesta toiminnasta			8 409 396,33			5 263 808,64
Voitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja			8 409 396,33			5 263 808,64
Tuloverot						
Tilikauden vero		-1 757 985,95		-1 053 244,39		
Aikaisempien tilikausien verot		5 600,13		1 496,94		
Laskennallisen verovelan muutos		0,00	-1 752 385,82	0,00		-1 051 747,45
Tilikauden voitto			6 657 010,51			4 212 061,19

Tase

VASTAAVAA		31.12.2017	31.12.2016
Aineettomat hyödykkeet			
Muut pitkävaikutteiset menot	8	714 943,44	428 120,75
Sijoitukset	6		
Kiinteistösijoitukset	6		
Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet		3 332 939,19	3 070 633,61
Lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä		2 670 000,00	1 200 000,00
Lainasaamiset omistusyhteyssyrityksiltä		0,00	0,00
Sijoitukset saman konsernin yrityksissä ja omistusyhteyssyrityksissä	7	6 002 939,19	4 270 633,61
Osakkeet ja osuudet saman konsernin yrityksissä		34 163 108,84	2 286 075,90
Rahoitusmarkkinavälineet ja lainasaamiset			
Osakkeet ja osuudet omistusyhteyssyrityksissä		1 873 172,42	0,00
Rahoitusmarkkinavälineet ja lainasaamiset omistusyhteyssyrityksiltä		200 000,00	200 000,00
Muut sijoitukset	7	91 837 942,05	51 894 772,37
Osakkeet ja osuudet		2 222 154,69	3 028 639,86
Rahoitusmarkkinavälineet		0,00	1 000 000,00
Talletukset		96 585,20	96 585,20
Muut sijoitukset		94 156 681,94	56 019 997,43
Jälleenvakuutuslaitteita		0,00	0,00
		136 395 902,39	62 776 706,94
Saamiset	9		
Ensisivuutustoiminnasta			
Vakuutuksenottajilta		7 459 830,49	5 397 354,62
Vakuutusedustajilta		0,00	0,00
Jälleenvakuutustoiminnasta		232 758,66	447 492,66
Laskennallinen verosaaminen		0,00	0,00
Muut saamiset		418 472,00	265 981,17
		8 111 061,15	6 110 828,45
Muu omaisuus			
Aineelliset hyödykkeet	8		
Koneet ja kalusto		400 496,90	413 663,83
Muut aineelliset hyödykkeet		58 585,00	101 160,00
Ennakkomaksut		0,00	0,00
Rahat ja pankkisaamiset		4 156 962,42	2 511 369,55
Muu omaisuus		8 477,53	8 477,53
		4 624 521,85	3 034 670,91
Siirtosaamiset			
Korot ja vuokrat		60 953,20	78 247,13
Muut siirtosaamiset		507 669,91	363 282,17
		568 623,11	441 529,30
Vastaavaa yhteensä		150 415 051,94	72 791 856,35

VASTATTAVAA**31.12.2017****31.12.2016****Oma pääoma**

9

Pohjarahasto		3 500 263,81		3 500 263,81
Takuupääoma		12 692 216,83		4 664 135,61
Muut rahastot		10 088 170,06		6 169 942,40
Tilikauden voitto/tappio		6 657 010,51		4 212 061,19
		<u>32 937 661,21</u>		<u>18 546 403,01</u>

Vakuutustekninen vastuuvelka

Vakuutusmaksuvastuu	16 887 409,00		13 158 553,21	
Jälleenvakuuttajien osuus	0,00	16 887 409,00	144,02	13 158 697,23
Korvausvastuu	<u>58 587 606,00</u>		<u>10 728 778,00</u>	
Jälleenvakuuttajien osuus	-2 545 266,72	56 042 339,28	-1 232 735,65	9 496 042,35
Tasotusmäärä		<u>40 519 821,00</u>		<u>29 227 673,00</u>
		113 449 569,28		51 882 412,58

Velat

12

Ensivakuutustoiminnasta		674 059,22		430 939,48
Jälleenvakuutustoiminnasta		-3 283,34		-9 671,59
Muut velat		<u>2 232 485,04</u>		<u>1 221 072,83</u>
		2 903 260,92		1 642 340,72

Siirtovelat

12

		<u>1 124 560,53</u>		<u>720 700,04</u>
--	--	---------------------	--	-------------------

Vastattavaa yhteensä**150 415 051,94****72 791 856,35**

Tunnusluvut

	M€				
	2017	2016	2015	2014	2013
Yleiset taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut					
Liiketulos	7,7	4,6	4,1	5,2	-0,1
Kokonaistulos	10,7	7,0	4,4	6,8	-0,1
Sijoitustoiminnan nettotuotto sitoutuneelle pääomalle (käyvin arvoin) prosentteina	5,2	5,3	2,8	4,6	2,4
Kokonaispääoman tuotto, %	8,9	8,9	6,1	10,3	-0,3
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana	82	78	82	82	36
Henkilöstömäärä palkkasummaan suhteutettuna	82	78	82	82	36
Vahinkovakuutuksen taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut					
Vakuutusmaksutulo	35,4	31,7	31,6	30,7	8,7
Vahinkosuhde ilman perustekorkokulua, %	57,0	62,5	63,0	58,3	75,8
Vahinkosuhde, %	57,9	62,5	63,0	58,3	75,8
Liikekulusuhde, %	28,4	27,5	28,8	27,9	32,9
Yhdistetty kulusuhde ilman perustekorkokulua, %	85,4	90,0	91,8	86,2	108,7
Yhdistetty kulusuhde, %	86,3	90,0	91,8	86,2	108,7

Toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen allekirjoitukset

Toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen 2017 allekirjoitukset LähiTapiola Keski-Suomessa.

Jyväskylässä 23. päivänä maaliskuuta 2018

Jouko Huumarkangas
Hallituksen puheenjohtaja

Kari Ahlbom
Hallituksen varapuheenjohtaja

Anita Mikkonen

Hanna-Leena Pesonen

Timo Taipale

Pasi Valoranta

Teemu Toivanen
Toimitusjohtaja

Tilintarkastuskertomus

LähiTapiola Keski-Suomi Keskinäinen Vakuutusyhtiön yhtiökokoukselle

Tilinpäätöksen tilintarkastus

Lausunto

Olemme tilintarkastaneet LähiTapiola Keski-Suomi Keskinäinen Vakuutusyhtiön (y-tunnus 0208463-1) tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2017. Tilinpäätös sisältää taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja liitetiedot.

Lausuntonamme esitämme, että tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan yhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset.

Lausuntomme on ristiriidaton hallitukselle annetun lisäraportin kanssa.

Lausunnon perustelut

Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvän tilintarkastustavan mukaisia velvollisuuksiimme kuvataan tarkemmin kohdassa *Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa*.

Olemme riippumattomia yhtiöstä niiden Suomessa noudatettavien eettisten vaatimusten mukaisesti, jotka koskevat suorittamaamme tilintarkastusta ja olemme täyttäneet muut näiden vaatimusten mukaiset eettiset velvollisuutemme.

Yhtiölle suorittamamme muut kuin tilintarkastuspalvelut ovat parhaan tietomme ja käsityksemme mukaan olleet Suomessa noudatettavien, näitä palveluja koskevien säännösten mukaisia, emmekä ole suorittaneet EU-asetuksen 537/2014 5. artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja kiellettyjä palveluja. Suorittamamme muut kuin tilintarkastuspalvelut on esitetty tilinpäätöksen liitetiedossa 3.4.

Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

Olennaisuus

Tarkastuksemme laajuuteen on vaikuttanut soveltamamme olennaisuus. Olennaisuus on määritetty perustuen ammatilliseen harkintaamme ja se ohjaa tarkastustoimenpiteiden luonteen, ajoituksen ja laajuuden määrittämisessä, sekä todettujen virheellisyyksien vaikutusten arvioimisessa suhteessa tilinpäätökseen kokonaisuutena. Olennaisuuden taso perustuu arvioomme sellaisten virheellisyyksien suuruudesta, joilla yksin tai yhdessä voisi kohtuudella odottaa olevan vaikutusta tilinpäätöksen käyttäjien tekemiin taloudellisiin päätöksiin. Olemme ottaneet huomioon myös sellaiset virheellisyydet, jotka laadullisten seikkojen vuoksi ovat mielestämme olennaisia tilinpäätöksen käyttäjille.

Merkittävimmät arvioidut olennaisen virheellisyyden riskit

Olemme alla kuvanneet arviomme merkittävimmistä olennaisen virheellisyyden riskeistä, mukaan lukien väärinkäytöksestä johtuvan olennaisen virheellisyyden riskeistä, sekä esittäneet yhteenvedon siitä, miten olemme toimineet näiden riskien johdosta.

**MERKITTÄVIMMÄT ARVIOIDUT
OLENNAISEN VIRHEELLISYYDEN RISKIT**

**KUINKA OLEMME TOIMINEET NÄIDEN
RISKIEN JOHDOSTA**

1 Vakuutustekninen vastuuvetä (tilinpäätöksen laatimisperiaatteet s. 35)

Vakuutusyhtiölain 9 luvun mukainen vakuutustekninen vastuuvetä on taseen velkojen merkittävin erä.

Vakuutusteknisen vastuuvetän laskennan perustana on monimutkaisia vakuutusmatemaattisia laskentamalleja ja johdon harkintaa edellyttäviä oletuksia, jotka liittyvät mm. eläkemuoitoissa vakuutuslajeissa vakuutettujen eliniän odotteeseen ja käytettävään diskonttauskorkokantaan.

Vastuuvetän laskenta perustuu useiden eri tietojärjestelmien tuottamiin tietoihin ja niiden yhdistelyyn. Tietokannat ovat laajoja ja järjestelmien käsittelemät tietomäärät suuria.

Vastuuvetän merkittävin riski on vastuuvetän riittävyys suhteessa korvausvastuuseen. Eläkemuoitoisten vahinkojen korvausvastuun laskennassa käytettävän diskonttokoron määrittäminen ja vahinkotapahtumien arviointi on tehtävä turvaavasti.

Näiden tekijöiden perusteella vastuuvetä on arvioitu tilintarkastuksessa eräksi, johon sisältyy olennaisen virheellisuuden riski.

Tilikauden aikana yhtiöön siirrettiin liiketoimintasiirrolla merkittävä liikennevakuutuskanta, mihin sisältyy merkittävästi eläkemuoitoisia vahinkoja. Siirron oikeellisuudella on huomattava merkitys yhtiön vakuutustekniseen vastuuvetäan.

Olemme arvioineet vakuutusteknisen vastuuvetän kirjaamiseen ja laskentaan liittyviä periaatteita ja laskentaprosessia.

Vakuutusmatemaatikkomme on osallistunut tarkastukseen ja arvioinut käytettyjen oletusten ja menetelmien asianmukaisuutta, muun muassa arvioimalla erityisesti kollektiivivaruksen ja korvauskäsittelyvarauksen laskentakaavojen loogisuutta.

Lisäksi olemme käyneet läpi vastuuvetän kirjanpidoollisen käsittelyn asianmukaisuutta ja arvioineet vastuuvetäa koskevien liitetietojen oikeellisuutta.

Olemme arvioineet liiketoimintasiirtoon liittyviä periaatteita ja menetelmiä. Lisäksi olemme varmentaneet siirron käsittelyn asianmukaisuutta ja oikeellisuutta.

**MERKITTÄVIMMÄT ARVIDUT
OLENNAISEN VIRHEELLISYYDEN RISKIT**

**KUINKA OLEMME TOIMINEET NÄIDEN
RISKIEN JOHDOSTA**

2 Sijoitusten arvostus (tilinpäätöksen laatimisperiaatteet s. 33–34)

Sijoitusomaisuus on taseessa merkittävin varallisuuserä.

Sijoitukset arvostetaan tilinpäätöksessä pääsääntöisesti alkuperäiseen hankintamenoon tai, kuten kiinteistöt, suunnitelman mukaisin poistoin vähennettyyn hankinta-arvoon tai edellä mainittuja alemman käypään arvoon.

Tilinpäätöksen liitetiedoissa esitetään sijoitusten kirjanpitoarvojen lisäksi sijoitusten käypä arvo sekä sijoitusten nettotulos käyvin arvoin.

Omaisuserien käyvät arvot perustuvat joko markkinanoteerauksiin tai yleisesti hyväksyttyjen periaatteiden mukaisesti määritettyihin käypiin arvoihin. Sijoitusten käyvän arvon määrittämiseen liittyy harkinnanvaraisuutta erityisesti niiden omaisuserien ja instrumenttien osalta, joiden markkina-arvoa ei saada julkisista markkinanoteerauksista; näitä ovat esim. pääoma- ja kiinteistösijoitukset.

Sijoitusomaisuuden huomattavan tasearvon sekä sen arvostamiseen liittyvän harkinnan-varaisuuden johdosta sijoitusomaisuus ja sen esittäminen on määritelty tilintarkastuksen kannalta eräksi, johon sisältyy olennaisen virheellisuuden riski.

Olemme arvioineet yhtiön soveltamien tilinpäätösperiaatteiden ja arvostusmenetelmien asianmukaisuutta.

Olemme testanneet arvopapereiden, johdannaisen ja kiinteistöomaisuuden kirjaamiseen ja arvostusprosessiin liittyviä sisäisiä kontrolleja.

Tarkastuksen yhteydessä olemme myös verranneet sijoitusomaisuuden arvostuksessa käytettyjä käypiä arvoja ulkopuolisiin hintanoteerauksiin ja muiden sovellettujen arvostusmenetelmien antamiin tuloksiin sekä arvioineet yhtiön omien arvostusmenettelyjen asianmukaisuutta.

Lisäksi olemme arvioineet sijoitusomaisuutta koskevien liitetietojen oikeellisuutta.

Tilinpäätöstä koskevat hallituksen ja toimitusjohtajan velvollisuudet

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat tilinpäätöksen laatimisesta siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset. Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat myös sellaisesta sisäisestä valvonnasta, jonka ne katsovat tarpeelliseksi voidakseen laatia tilinpäätöksen, jossa ei ole väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyyttä.

Hallitus ja toimitusjohtaja ovat tilinpäätöstä laatiessaan velvollisia arvioimaan yhtiön kykyä jatkaa toimintaansa ja soveltuviissa tapauksissa esittämään seikat, jotka liittyvät toiminnan jatkuvuuteen ja siihen, että tilinpäätös on laadittu toiminnan jatkuvuuteen perustuen. Tilinpäätös laaditaan toiminnan jatkuvuuteen perustuen, paitsi jos yhtiö aiotaan purkaa tai toiminta lakkauttaa tai ei ole muuta realistista vaihtoehtoa kuin tehdä niin.

Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa

Tavoitteenamme on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyyttä, sekä antaa tilintarkastuskertomus, joka sisältää lausuntomme. Kohtuullinen varmuus on korkea varmuustaso, mutta se ei ole tae siitä, että olennainen virheellisyys aina havaitaan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti suoritettavassa tilintarkastuksessa. Virheellisyyksiä voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virheestä, ja niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voitaisiin kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Hyvän tilintarkastustavan mukaiseen tilintarkastukseen kuuluu, että käytämme ammatillista harkintaa ja säilytämme ammatillisen skeptisyyden koko tilintarkastuksen ajan. Lisäksi:

- Tunnistamme ja arvioimme väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvat tilinpäätöksen olennaisen virheellisuuden riskit, suunnittelemme ja suoritamme näihin riskeihin vastaavia tilintarkastustoimenpiteitä ja hankkimme lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä. Riski siitä, että väärinkäytöksestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, on suurempi kuin riski siitä, että virheestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, sillä väärinkäytökseen voi liittyä yhteistoimintaa, väärentämistä, tietojen tahallista esittämättä jättämistä tai virheellisten tietojen esittämistä taikka sisäisen valvonnan sivuuttamista.
- Muodostamme käsityksen tilintarkastuksen kannalta relevantista sisäisestä valvonnasta pystyäksemme suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet mutta emme siinä tarkoituksessa, että pystyisimme antamaan lausunnon yhtiön sisäisen valvonnan tehokkuudesta.
- Arvioimme sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuutta sekä johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden ja niistä esitettävien tietojen kohtuullisuutta.
- Teemme johtopäätöksen siitä, onko hallituksen ja toimitusjohtajan ollut asianmukaista laatia tilinpäätös perustuen oletukseen toiminnan jatkuvuudesta, ja teemme hankkimamme tilintarkastusevidenssin perusteella johtopäätöksen siitä, esiintyykö sellaista tapahtumiin tai olosuhteisiin liittyvää olennaista epävarmuutta, joka voi antaa merkittävää aihetta epäillä yhtiön kykyä jatkaa toimintaansa. Jos johtopäätöksemme on, että olennaista epävarmuutta esiintyy, meidän täytyy kiinnittää tilintarkastuskertomukses- samme lukijan huomiota epävarmuutta koskeviin tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin tai, jos epävarmuutta koskevat tiedot eivät ole riittäviä, mukauttaa lausuntomme. Johtopäätöksemme perustuvat tilintarkastuskertomuksen antamispäivään mennessä hankittuun tilintarkastusevidenssiin. Vastaiset tapahtumat tai olosuhteet voivat kuitenkin johtaa siihen, ettei yhtiö pysty jatkamaan toimintaansa.
- Arvioimme tilinpäätöksen, kaikki tilinpäätöksessä esitettävät tiedot mukaan lukien, yleistä esittämistapaa, rakennetta ja sisältöä ja sitä, kuvastaako tilinpäätös sen perustana olevia liiketoimia ja tapahtumia siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan.

Kommunikoimme hallintoelinten kanssa muun muassa tilintarkastuksen suunnitellusta laajuudesta ja ajoituksesta sekä merkittävistä tilintarkastushavainnoista, mukaan lukien mahdolliset sisäisen valvonnan merkittävät puutteellisuudet, jotka tunnistamme tilintarkastuksen aikana.

Muut raportointivelvoitteet

Tilintarkastustoimeksiantoa koskevat tiedot

Olemme toimineet LähiTapiola Keski-Suomi Keskinäinen Vakuutusyhtiön yhtiökokouksen valitsemana tilintarkastajana vuodesta 2013 alkaen yhtäjaksoisesti 5 vuotta.

Muu informaatio

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat muusta informaatiosta. Muu informaatio käsittää toimintakertomuksen. Tilinpäätöstä koskeva lausuntomme ei kata muuta informaatiota.

Velvollisuutenamme on lukea muu informaatio tilinpäätöksen tilintarkastuksen yhteydessä ja tätä tehdessämme arvioida, onko muu informaatio olennaisesti ristiriidassa tilinpäätöksen tai tilintarkastusta suoritettaessa hankkimamme tietämyksen kanssa tai vaikuttaako se muutoin olevan olennaisesti virheellistä. Velvollisuutenamme on lisäksi arvioida, onko toimintakertomus laadittu sen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Lausuntonamme esitämme, että toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat yhdenmukaisia ja että toimintakertomus on laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Jos teemme suorittamamme työn perusteella johtopäätöksen, että toimintakertomuksessa on olennainen virheellisyys, meidän on raportoitava tästä seikasta. Meillä ei ole tämän asian suhteen raportoitavaa.

Jyväskylä 9. huhtikuuta 2018

KPMG OY AB

Mikko Haavisto
KHT

Hallituksen jäsenet

Jouko Huumarkangas, puheenjohtaja, maatalousyrittäjä, Kyyjärvi 2015 - 2018
Kari Ahlbom, varapuheenjohtaja, toimitusjohtaja, Jyväskylä 2017 - 2020
Anita Mikkonen, maakuntaneuvos, FT, dosentti (eläkkeellä), Saarijärvi 2017 - 2020
Hanna-Leena Pesonen, KTT, professori, Jyväskylä 2016 - 2019
Timo Taipale, maatalousyrittäjä, Petäjävesi 2016 - 2019
Pasi Valoranta, sijoitusasiantuntija, Jyväskylä 2017 - 2020

Hallintoneuvoston jäsenet

Jari Valkola, puheenjohtaja, maatalousyrittäjä, Saarijärvi 2016 - 2019
Merja Lahtinen, varapuheenjohtaja, lehtori, Jämsä 2016 - 2019
José Ayala, toimitusjohtaja, Jyväskylä, 2017 - 2020
Maria Hanho, toimitusjohtaja, Keuruu 2015 - 2018
Matti Kangasaho, toimitusjohtaja, Jyväskylä 2015 - 2018
Marjo Lalli, henkilöstöpsykologi, yrittäjä, Jyväskylä 2016 - 2019
Anna Lipstok, toimitusjohtaja, Jämsä 2016 - 2019
Jari Lämsä, tekninen johtaja, Luhanka 2017 - 2020
Raija Miettinen, pääluottamusmies, Jyväskylä 2016 - 2019
Pasi Mikkonen, toimitusjohtaja, Pihtipudas 2016 - 2019
Päivi Niemelä, yrittäjä, Pihtipudas 2015 - 2018
Kari Nyyssönen, toimitusjohtaja, Jyväskylä 2015 - 2018
Juha Pajunen, yrittäjä, Kangasniemi 2017 - 2020
Perttu Piesala, maanviljelijä, Uurainen 2017 - 2020
Juha Pokela, maanviljelijä, Uurainen 2016 - 2019
Jyrki Savolainen, maatalousyrittäjä, Laukaa 2017 - 2020
Petri Säteri, toimitusjohtaja, Viitasaari 2016 - 2019
Ari Taivalsaari, toimitusjohtaja, Jyväskylä 2017 - 2020
Ari Urpilainen, maatalousyrittäjä, Kinnula 2016 - 2019
Sirkku Vahvaselkä, päiväkodin johtaja, Jyväskylä 2017 - 2020
Reijo Vesterinen, agronomi, Kannonkoski 2017 - 2020

Yhteystiedot

Kotipaikka

Jyväskylä
Asemakatu 4
40100 JYVÄSKYLÄ

www.lahitapiola.fi/keski-suomi

Toimistopaikkakunnat

Hankasalmi	Jämsä	Petäjävesi
Jyväskylä	Karstula	Pihtipudas
Asemakatu	Kangasniemi	Saarijärvi
Prisma Keljo	Keuruu	Uurainen
Prisma Palokka	Kuhmoinen	Viitasaari
Prisma Seppälä	Laukaa	Äänekoski

www.lahitapiola.fi

LähiTapiola Keski-Suomi | Toimintakertomus ja tilinpäätös